

Kıbrıs'taki İngiliz Üsleri

Hakkı Uyar*

Kıbrıs'ın uluslar arası düzeyde bir sorun haline gelmesi 1878 yılına rastlar. İngiltere, bu tarihte Osmanlı Devleti'nden Kıbrıs'ı "*barışçı*" (!) yollarla aldı.

Süveyş kanalının açılmasıyla İngiltere'nin sömürgelerine (Hindistan) giden yol kısalmış, Doğu Akdeniz büyük bir önem kazanmıştı. Çökmekte olan Osmanlı Devleti'nin kuzeydeki düşman olan Rusya'yı durdurması, Akdeniz'e inmesini engellemesi giderek imkansızlaşıyordu.

İngiltere Batı Akdeniz'den Doğu Akdeniz'e kadar önemli noktaları birer birer ele geçirmeye çok daha önce başladı. Cebelitarık'ı 1704'te, Malta'yı 1800'de, Kıbrıs'ı 1878'de ve Mısır'ı 1882'de ele geçirdi. Böylece Akdeniz'in ortasında, batıdan doğuya kadar bir savunma hattı oluşturdular.

O tarihten bugüne kadar geçen süreçte Kıbrıs'ın öneminin azaldığını söylemek mümkün değildir. İngiltere'nin Kıbrıs'ı ele geçirdiği tarihten (1878) yaklaşık 80 yıl sonra Kıbrıs Cumhuriyeti bağımsızlığını kazandı (1960). Kıbrıs'ın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte İngiltere, Yunanistan ve Türkiye garantör ülkeler oldular. İngiltere, garantörlüğünün yanı sıra Kıbrıs'ta iki askeri üs elde etti: Dikelya ve Agratur (Ağrotur) üsleri:

Nükleer ve kimyasal silahların depolandığı Agratur ve Dikelya üslerinde, 1500'ü hava gücü ve 2300'ü kara gücü olmak üzere, toplam 10000 İngiliz askeri ve sivil personel ile bunların aileleri barınmaktadır. Dikelya'daki çok gizli haberleşme merkezi, İngiltere'deki Cheltenham istihbarat merkeziyle ilişkilidir¹. Üsler, ada topraklarının 254 kilometrekarelik bölümünü kaplamaktadır; ki bu, adanın yaklaşık % 2.7'sine karşılık gelmektedir.

Son günlerde yoğun olarak gündemde olan Annan planında, Türkiye ve Yunanistan'ın asker azaltması ele alınırken, İngiliz üslerinin ve askeri varlığının adanın hiç geçmediği görülmektedir. Birkaç yıldır İngiliz askeri üsleri hakkında basında yer alan haberler de dikkat çekicidir:

14 Aralık Seçimleri ve Dikelya İngiliz Üssü Komutanı

Dikelya İngiliz Üssü Komutanı Grosswith, üs yakınındaki Beyarmudu kasabasının Belediye başkanını ve halkını tehdit etti. Annan planını savunan partilere oy vermelerini istedi ve aksi durumda "*hayatı onlara zehir etmek için her türlü tacize ve baskıya maruz kalırlardı*"².

Dikelya'da Toprak Kavgası

Radikal gazetesinde Kasım 1998'de yer alan bir haberde, Beyarmudu yakınlarında bir grup Rum, Dikelya İngiliz Üssü sınırları içinde bulunan Türk topraklarını "*ekip biçmek için*" girme girişiminde bulundu. Kıbrıs Türkleri, İngilizlerin yardımıyla ara bölgeye giren

* Yrd. Doç. Dr., DEÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

¹ Ahmet An, **Kıbrıs Sorununun Perde Arkası**, Gelenek yay., 2000. Aktaran, Muammer Gökçin, "Kıbrıs Sorununun Perde Arkası", **Ortadoğu**, 3 Eylül 2003.

² Mehmet İzgialp, "İngiliz Medeniyetinin İlkelerinden Baskı ve Taciz", **Halkın Sesi**, 15 Kasım 2003.

Rumların bu girişimine izin vermedi. Beyarmudu Belediye Başkanı Hüseyin Beyar, Beyarmudu'nun tarım için kullanılan topraklarının % 80'inin İngilizlerin kontrolündeki bölgede bulunduğunu ve bölgede 50'den fazla Türk evi olduğunu belirtti³.

ABD, Kıbrıs'a Üs Kaydırıyor

Rum Kıpros Simena gazetesi ABD'nin İspanya'daki Maron Hava Üssü'nü Kıbrıs'taki İngiliz üsleriyle birleştireceğini; İngiltere'nin Kıbrıs'taki iki üssünden biri olan "Ağrotur'un ABD'nin ölüm üssü haline geleceğini" ileri sürdü. Gazete, "İspanya'daki üs Kıbrıs'a taşınıyor. NATO üsleri Girit-İncirlik'le birleşecek" diye yazdı. Pentagon'un Limasol'daki Ağrotur Üssü ile Mağusa bölgesindeki Dikelya İngiliz üslerini "ele geçirdiği" savunan gazeteye göre, bu olay "çok gizli" ibaresiyle Türkiye, Yunanistan ve İsrail savunma bakanlıklarına bildirildi. Olaydan KKTC Cumhurbaşkanı Denктаş'ın da haberdar edildiği, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Mark Grossman'ın Türkiye ziyaretinin bu olayla ilgisi bulunduğu iddia edildi. Denктаş da, Rum tarafını destekleyenlerin kendi çıkarları için uğraştıklarını belirterek şunları söyledi: "Kıbrıs'ı bir AB, ABD-İngiliz üssü haline getirmek. Bu nedenle İngilizler üslerini AB'ye sokmamıştır. ABD ile ortak kullanabilmek için. AB de (stratejik açıdan Kıbrıs bize lazımdır) demiştir. Demek ki aralarında bir mutabakat var. Böylelikle hem AB, hem de ABD ve İngiltere, Kıbrıs'ı petrol kuyularına, Arap ülkelerine ve belki de Türkiye'ye karşı bir kontrol merkezi olarak kullanacaklardır"⁴.

Beytüllahim'deki Doğuş Kilise'sindeki Olaylar

İsrail, Beytüllahim'deki Doğuş Kilisesi ile ilgili gerginliğe sona erdirecek bir anlaşmaya varıldığını açıkladı. İsraili bir yetkili, Doğuş Kilisesi'nde bulunan ve İsrail'in sınır dışı edilmesini istediği 13 Filistinlinin değişik ülkelere dağıtılacağını belirtti. Kıbrıs Rum Yönetimi Dışişleri Bakanı Yannakis Kasulides de 13 Filistinliyi, geçici bir önlem olarak kabul ettiklerini söyledi. Kasulides, Agratur İngiliz Üssü'nden kalkacak bir İngiliz uçağının 13 Filistinliyi almaya gideceğini, daha sonra Filistinlilerin Larnaka Havaalanı'na getirileceğini ifade etti. Filistinliler görüşmeler sonuna kadar burada kalacak⁵.

Ağrotur'da Askeri Eğitim Merkezi

Rum Fileleftheros gazetesi, İngiliz Ağrotur Üssü'nün Irak'ta görev yapacak olan askerlerin eğitiminin yanı sıra personel ve malzeme nakil merkezi olarak kullanıldığını bildirdi⁶.

Afganistan'dan Getirilen Asker Cesetleri

Güney Kıbrıs'ta yayınlanan Alithia gazetesi, Afganistan'daki askeri operasyonda görev alan onlarca Amerikan ve İngiliz askerlerinin cesetlerinin, Rum kesimindeki Ağrotur İngiliz Üssü'ne getirildiğini ileri sürdü. Haberde, cesetlerin siyah torbalar içinde, Limasol yakınlarındaki Ağrotur Üssü'ne taşındığı; cesetler arasında, başları kesik olanların da bulunduğu iddia edildi⁷.

Ağrotur Üssü'nde Dev Antenler

³ "Kıbrıs'ta Yine Tahrik", **Radikal**, 1 Kasım 1998.

⁴ "ABD, Kıbrıs'a Üs Kaydırıyor", **Aksam**, 13 Aralık 2003; "Kıbrıs'a ABD Üssü", **Cumhuriyet**, 13 Aralık 2003.

⁵ "Doğuş Kilisesi'nde Anlaşma Sağlandı", **Zaman**, 10 Mayıs 2002.

⁶ "Ağrotur Eğitim Merkezi", **Volkan**, 9 Eylül 2003.

⁷ "Afganistan'dan Kıbrıs Rum kesimi'ne, ABD ve İngiliz Askerlerinin Cesetlerinin Getirildiği İddia Edildi", **Zaman**, 10 Kasım 2001; "İddia: Kesik Başlı Cesetler", **Milliyet**, 11 Kasım 2001.

Fileleftheros gazetesinde yer alan bir haber şöyledir (3 Eylül 2002): Gazeteye göre, Çevreciler Hareketi Başkanı Yorgo Perdikis'in de aralarında bulunduğu bir grup çevreci, Ağrotur İngiliz Üssü'ne dev anten yerleştirme çabalarını protesto ettiler. Eylemciler üssün yolunu kapattılar. Göstericiler, silahlı askerler tarafından kuşatıldı. Bölgeye ulaşan itfaiyeciler, yolun kenarındaki ağaçlara bağlanan zincirleri kestiler. Göstericiler daha sonra polis tarafından dağıtıldı. Gazete, İngilizlerin geniş güvenlik önlemleri altında anten dikme çalışmalarını sürdürdüklerini yazdı⁸. Bu dev antenler ünlü Echelon dinleme sistemleri olmasın?⁹ Orwell'in (Big Brother) kulakları çınlasın (1984)!

Bu tarihten bir yıl kadar sonra, aynı konuyla ilgili olarak bu kez Türk ve Rumlar birlikte bir protesto eylemi düzenlediler. Eyleme Rum Kesimi'nden Yeşiller Partisi ve İşçi Demokrasisi Grubu; Türk Kesimi'nden de Kıbrıs Sosyalist Partisi, Yurtsever Birlik Hareketi ve Baraka Kültür Merkezi katıldı. Tüm çevre ülkeleri tehdit eden "*casus anten*"in protesto edildiği eylemde konuşan Yeşiller Partisi Başkanı ve milletvekili George Perdikis ve diğer grupların temsilcileri birer konuşma yaptı. Konuşmalarda, İngiliz üslerinin insan sağlığına ve doğaya karşı zararları, ayrıca bölge halklarına karşı oluşturduğu tehdit üzerinde duruldu. Ortadoğu ülkelerine yönelik istihbarat amaçlı olarak kullanılan üsler ve inşa edilmekte olan antenler, bölgede ciddi bir çevre felaketine yol açacak bir nitelikte. Eylemciler, Kıbrıs'taki tüm yabancı güçlerin çekilmesini isteyerek, İngiltere'ye tepki gösteremeyen Güney Kıbrıs yönetimini eleştirdiler¹⁰.

Son birkaç yılın gazete haberlerine şöyle bir baktığımızda ortaya çıkan bu tablo, Kıbrıs'ın AB ve ABD arasında stratejik olarak paylaşıldığını, ABD'nin İngiliz üslerine¹¹ yerleşerek Kıbrıs'ta söz sahibi olacağını gösteriyor. Görülen o ki, Türkiye'ye bu tabloda yer yok. Uzun ince bir yol olarak tanımlanan, 40 küsur yıldan beri devam eden ve en az 20 yıl daha devam edecek olan Türkiye'nin AB macerası süresince Türkiye, adadan askerlerini tamamıyla çekecek ve adanın kuzeyini de Rumlara kaptıracak gibi görünüyor. Umalım ki, bu gerçekleşmesin!

Türkiye'nin adadan tamamıyla çekilmesi dile getirilirken, İngiliz üslerinin ne olacağını tartışılmamasına dikkat çekmek gerekir. Annan Planı çerçevesinde İngilizlerin üs topraklarının yarıya yakınını Birleşik Kıbrıs Devleti'ne vermesi söz konusuydu¹². Üsler küçülmekle beraber, varlıklarını sürdüreceklerdi (Plan kabul edilmediği için üsler aynı büyüklüklerini koruyor!). Türkiye'nin adadan belli bir zaman sonra tamamıyla çekilmesi istenirken ve bizler bu oltaya gelirken, İngilizlerin (ve ABD'nin) tamamen adayı ne zaman terk edeceklerini tartışmamamızın nedeni nedir? Bunun nedeni, sakın emperyalizm denen şeyi unutmamız olmasın?

hakkiuyar@hotmail.com

⁸ "Fileleftheros: Rum Çevreciler Yol Kesti", <http://www.yenicag-net.com/haber/060902/guney.htm>

⁹ Patrick S. Poole, "ECHELON: America's Secret Global Surveillance Network Copyright 1999/2000", <http://fly.hiwaay.net/~pspoole/echelon.html>

¹⁰ "İngiliz Üsleri Tehdit Değil mi?", <http://www.evrensel.net/03/11/12/dunya.html>

¹¹ İngiltere, AB'ye üye olurken Bu üsleri AB dışında tutmuş! Bkz. "ABD, Kıbrıs'a Üs Kaydırıyor", **Zaman**, 9 Temmuz 2002.

¹² www.cyprus-un-plan.org/Comprehensive_Settlement_of_the_Cyprus_Problem_Annex_C_Turkish.pdf; Osman Metin Öztürk, "Doğu Akdeniz'in Ve Kıbrıs Adası'nın Stratejik Dengeleri Bağlamında Annan Belgesi", www.stradigma.com/turkce/subat2003/makaleprint_1.htm